

Svoboda nesplétat pavučiny

Málokdy se mi stane, že bych s něčím tak nesouhlasil jako s příspěvkem Ondřeje Holuba Svoboda pavučiny otištěným v revue *Paměť a dějiny* č. 3/2020. Dokonce to překonalo moji nechuť pouštět se do marných polemik.

Úvodní půldruhé strany textu zabírá výklad toho, jak má podle zahraničních kapacit historik pracovat. Tak trochu to evokuje povinné zaštitování se klasiky marxismu-leninismu, které nemohlo před lety chybět. Ale autor asi chce spíš ukázat, že jinde vědí, jak na to.

Ovšem nakonec i to nechtěné připomenutí minulých dob má svoji souvislost s obsahem. Ondřej Holub totiž definuje roli historika jako tvůrce současnosti, jako *tvůrce narativu*. Historik se podílí na intelektuálním a uměleckém životě doby, splétá pavučinu závazků a rozhodnutí, spoluurčuje, jakým druhům předmětů a faktů je „dovoleno“ se objevit. Historiografie se stává modem občanského vědomí a reprezentace, kritickou promluvou přesahující hranice vědy.

Tak tomu ale přece bylo i za vlády komunistů. Historická věda stejně jako každá jiná věda neexistovala jen sama pro sebe, měla svůj společenský význam, třídní obsah. Takže nic nového pod sluncem.

Příspěvek Svoboda pavučiny je tedy především požadavkem nového aktivismu a politizace historiografie. Řada historiků zaměřených na dějiny komunistické vlády je terčem kritiky za vytváření zpolitizovaného obrazu dějin. I autor příspěvku hodně vágně tvrdí, že dosavadní práce české historiografie nerezonovala u *značné části populace* (kolik je ta značná část a má toto tvrzení podložené jakýmkoli údajem?). Dějiny každodennosti nám jistě leccos řeknou o tom, jak žili naši předkové. Publicistická produkce ukazuje, že to lidi zajímá. České dějiny ale

nejsou nepolitické. Kdo o nich píše, politice se nevyhne. Politická rozhodnutí velmi konkrétně vytyčovala mantinely každodennosti. Nevidět to je zaslepenost. A potom, je rozdíl psát o politice v minulosti a jako historik ji dnes vytvářet.

Mnohomluvný, leč málo fakty podepřený text prezentuje ideál nového historika jako politického aktivisty. Čím se má tato koncepce lišit od role historika třeba v předlistopadové době komunistické vlády? Autor požaduje, aby historik vykládal dějiny tvůrčím způsobem, aby mu „fakta nebyla idolem“. Příspěvek byl otištěn v rubrice Diskuze, ale pochybuji, že tady lze o něčem diskutovat.

Vždycky jsem si myslel, že historik má za úkol podle svého nejlepšího vědomí a svědomí sloužit společ-

nosti především co nejobektivnějším výkladem minulosti, hledáním příčin a vysvětlováním důsledků. Nepochybně má každá interpretace hlubokou souvislost s dobou svého vzniku a jistě i s osobností historika, s jeho kořeny, vzděláním a zkušenostmi, jak odbornými, tak životními. Historik také není a nemůže být zcela solitér. Staví na práci předchůdců a kolegů. Ve stále větší záplavě pramenů a informací to ani jinak není možné.

Historiografie je nepochybně jen částečně věda. Je to profese, která spíše využívá řadu vědeckých nástrojů ke čtení minulosti. Historik ale nakonec musí sám formulovat svoje postřehy a závěry. Nedokážu si však představit, že by dělal svoji práci záměrně tak, aby především měnila současnost. To není historiografie. To je přece politika.

Je docela paradox, že v časopise nesoucím podtitul *Revue pro studium totalitních režimů* byl tento příspěvek otištěn. ÚSTR tedy urazil od svého založení opravdu dlouhou cestu. Ale na druhou stranu stačí prolistovat jinak věcné a solidně napsané texty v uvedeném čísle časopisu, aby vynikla neudržitelnost tohoto politického manifestu.

Diskuzní příspěvek Svoboda pavučiny není skutečný program. Je to požadavek nebo manifest politické angažovanosti. Má to být programem práce historika? Jistě je možné si konstruovat minulost, jak je momentálně třeba, podle svých politických názorů či jakékoliv orientace. Historiografie je ale nyní naštěstí svobodná. Záleží na tom, jak ji kdo uchopí. Zda bude vytvářet minulost, jaká by prý měla být, nebo bude objevovat, jaká skutečně byla. Pokud to někdo takto cítí, prosím. Ale jiní určitě zůstanou ve studovnách a nebudou „splétat pavučiny“.

Prokop Tomek



Z dob angažované historie: Otevření „jednoho z nejvýznamnějších muzeí revolučního dělnického hnutí v Československu - Muzea Klementa Gottwalda, kde je shromážděno a vědecky uspořádáno 6000 dokumentů, modelů, grafů, map a uměleckých děl. President republiky Antonín Zápotocký (vlevo) a mimořádný a zplnomocněný velvyslanec v Praze N. P. Firjubin (uprostřed) při prohlídce muzea v doprovodu ředitele Ústavu dějin KSČ Jindřicha Veselého (vpravo)“.

Foto: ČTK / Jiří Rublič